

Рахимов Зокир Тоштемирович,

Шахрисабз давлат педагогика институти
“Педагогика” кафедраси мудири, педагогика
фанлари доктори (DSc), профессор, Турон Фанлар
Академиясининг академиги

ОЛИЙ КАСБИЙ ТАЪЛИМГА ИННОВАЦИОН ЁНДАШУВ СИФАТЛИ КАДРЛАР ТАЙЁРЛАШ ОМИЛИ СИФАТИДА

УДК: 37.091.12:001

DOI: 10.34920/SO/VOL_2023_ISSUE_2_2

РАХИМОВ З.Т. ОЛИЙ КАСБИЙ ТАЪЛИМГА ИННОВАЦИОН ЁНДАШУВ СИФАТЛИ КАДРЛАР ТАЙЁРЛАШ ОМИЛИ СИФАТИДА

Мақолада олий касбий таълимга инновацион ёндашув, талабаларнинг ўқув-билиш компетентлигини ривожлантириш ўқув-билиш фаолиятга инновацион ёндашиш, янги ғояларни асослаш ва янгиликларни амалиётга фаол татбиқ этиш, самарали фойдаланиш ҳамда шулар орқали сифатли кадрлар тайёрлаш борасидаги амалий ҳаракатлар мазмунини очиқ берилган.

Таянч сўз ва тушунчалар: олий таълим, инновацион ёндашув, инновацион жараёнлар, инновацион ёндашув компонентлари, ўқув-билиш фаолияти, ўқув-билиш компетентлиги, янги ғоялар, амалий ҳаракатлар, инновациялар, ривожлантириш.

РАХИМОВ З.Т. ИННОВАЦИОННЫЙ ПОДХОД К ВЫСШЕМУ ПРОФЕССИОНАЛЬНОМУ ОБРАЗОВАНИЮ КАК ФАКТОР ПОДГОТОВКИ КАЧЕСТВЕННЫХ КАДРОВ

В статье раскрыто содержание практических действий по инновационному подходу к высшему профессиональному образованию, развитию учебно-познавательной компетентности студентов, инновационному подходу к учебно-познавательной деятельности, обоснованию новых идей и активному внедрению новшеств в практику, эффективному их использованию, а также подготовке качественных кадров.

Ключевые слова и понятия: высшее образование, инновационный подход, инновационные процессы, компоненты инновационного подхода, учебно-познавательная деятельность, учебно-познавательная компетентность, новые идеи, практические действия, инновации, развитие.

RAKHIMOV Z.T. INNOVATIVE APPROACH TO HIGHER PROFESSIONAL EDUCATION AS A FACTOR IN THE TRAINING OF QUALITY PERSONNEL

The article reveals the content of innovative approach to higher professional education, innovative approach to educational and cognitive competence development of students, innovative approach to educational activities, justification of new ideas and active introduction of innovations into practice, effective use and practical actions for training quality personnel through these.

Key words and concepts: higher education, innovation approach, innovation processes, innovation approach components, educational-cognitive activity, educational-cognitive competence, new ideas, practical actions, innovation, development.

Кириш. Олий таълимни модернизациялаш мақсади сифатида инновацион ёндашувнинг заруриятини кўриб чиқиш таълимнинг янги парадигмаси фаолиятидаги умумий тенденцияларни аниқлашдан бошланиши керак. Таълим соҳаси XXI асрда инсоният тараққиётининг асосий шартини бўлиб ҳисобланади. Инсон ҳаёт фаолиятининг ажралмас таркибий қисми бўлмиш таълим-тарбия унга жамиятда ҳаёт фаровонлигини таъминловчи шахсий билимлар, касб-ҳунар эгаллаш заруриятини юзага келтиради. Шунга кўра, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 6 сентябрдаги «Профессионал таълим тизимини янада такомиллаштиришга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида»ги ПФ-5812-сонли Фармонида¹ республикамизда меҳнат бозори талабларидан келиб чиққан ҳолда малакали кадрлар етиштириш, халқаро таълим стандартларига асосланган, инновацион илм-фан ютуқларини амалиётга жорий қилишнинг самарали механизмларини яратиш орқали таълим тизимини тубдан ислоҳ қилиш бўйича қатор вазифалар белгиланган. Шу билан бирга, профессионал таълим дастурларини таълимнинг халқаро стандарт таснифлагичи (МСКО) даражалари билан уйғунлашган ҳолда, ўқув жараёнига Ўзбекистоннинг Миллий квалификация тизими жорий этиш бўйича истиқбол вазифалар аниқ белгиланган.

Тарбиянинг жамият ҳаётидаги ўрни кўп жиҳатдан кишилар билимининг ижтимоий ривожланишида тутган ўрни, уларнинг тажриба, кўникма, малакалари, касбий ва шахсий сифатларини ривожлантириш имкониятлари билан белгиланади. Таълим концепциясида олимлар нафақат таълим натижасида билим, кўникма ва қобилиятларни, балки танқидий

фикрлаш, яратиш, баҳолаш ва бошқа одамлар билан ҳамкорлик қилиш қобилиятини ҳам ўз ичига олади.

Мавзунинг долзарблиги. Олий таълим жараёнида касб таълими йўналишлари талабаларининг касбий тайёргарлигига қўйилаётган талаблар ҳозирги кунда қуйидаги зиддиятлар ва номутаносибликларнинг мавжудлигини кўрсатади:

- инновацион ёндашувга асосланган таълим жараёни ташкил қилишнинг объектив зарурияти ва унинг назарий асосларини етарли даражада ишлаб чиқилмаганлиги;

- ўқув-билиш компетентлигининг таълим жараёнида асосий ўринни эгаллаши ва олий таълим талабалари ўртасида шаклланиши учун назарий асоснинг мавжуд эмаслиги;

- олий таълимда касб таълими йўналишлари талабаларининг ўқув-билиш компетентлигини шакллантириш учун ўқув-услубий ёрдам бўлган эҳтиёжи ва бундай ёрдам берилишини таъминловчи методика ҳамда воситаларнинг ривожланмаганлиги.

- олий таълимнинг кредит-модуль тизимига ўтиш шароитида касб таълими йўналишларида талабалар мустақил билим олиш фаолиятини фаоллаштириш, фаол таълим олиш шакл, метод ва имкониятларига эга бўлиш эҳтиёжи, шунингдек, таълим жараёнида педагог кадрларнинг етарли даражада касбий-педагогик компетентликка эга эмасликлари;

- ўқув-билиш компетентлигини ривожлантиришга хизмат қилувчи инновацион таълим технологиялари ва методларининг самарали имкониятларидан тўлалигича фойдаланиш мақсадида зарур педагогик шарт-шароитларнинг яратилмаганлиги.

Бу каби зиддиятлар ва номутаносибликнинг асосий манбаи ва сабаби касбий-педагогик тайёргарликни, инновацион ёндашув асосида бўлажак касб таълими ўқитувчиларининг ўқув-билиш компетентлигини ривожлантиришни таъминловчи мавжуд тизимнинг мукамал эмаслигидир. Ана шу зиддиятлар ва номутаносибликларнинг ечимини топиш кўрилаётган мавзунинг муаммосини ташкил этади ва унинг долзарблигини белгилайди.

Мавзу бўйича илмий манбаларнинг қисқача таҳлили. Республикамизда таълим **ЗАМОНАВИЙ ТАЪЛИМ / СОВРЕМЕННОЕ ОБРАЗОВАНИЕ** 2023, 2 (123)

¹ Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 6 сентябрдаги «Профессионал таълим тизимини янада такомиллаштиришга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида»ги ПФ-5812-сон Фармони. - Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси, 06.09.2019 й., 06/19/5812/3699-сон; 22.07.2020 й., 06/20/6031/1088-сон; 31.12.2020 й., 09/20/823/1688-сон; 04.02.2021 й., 06/21/6159/0084-сон, 24.02.2021 й., 06/21/6176/0156-сон, Қонунчилик маълумотлари миллий базаси, 01.05.2021 й., 06/21/6217/0409-сон, 09.06.2021 й., 07/21/5140/0538-сон, 30.12.2021 й., 06/21/45/1228-сон; 01.04.2022 й., 06/22/94/0256-сон, 15.04.2022 й., 06/22/106/0314-сон, 08.08.2022 й., 06/22/183/0721-сон, 31.08.2022 й., 06/22/214/0791-сон; 3.12.2022 й., 06/22/258/1064-сон.

жараёнига инновацион ёндашув масаласи кейинги йилларда кўплаб таниқли олимларимиз томонидан тадқиқ қилиниб келинмоқда. Хусусан, Н.А.Муслимов, З.К.Исмоилова, А.Р.Ходжабоев ҳамда ҳамдўстлик мамлакатлари олимларидан М.В.Пац ва В.А.Медведев каби олимлар томонидан олиб борилган илмий тадқиқот ишларда таълимга инновацион ёндашув, инновацион фаолият, ўқув-билиш фаолиятга инновацион ёндашиш, янги ғояларни асослаш ва янгиликларни амалиётга фаол татбиқ этиш, самарали фойдаланиш борасидаги амалий ҳаракатлар мазмунини ёритилган.

Таниқли олим Н.А.Муслимовнинг¹ фикрича: агар зарур вазиятни юзага келтириш ва бунинг асосида келажакни яратиш имкониятларига ишонч ҳосил қилсалар, бу келажакнинг ноаниқлиги ва у билан олиб келадиган ташвиш ва қўрқувлар олиб ташланади. Айни пайтда, ижодий юқори даражасига эга мутахассислар учун ортиб бораётган эҳтиёж бор, максимал мослашувчан, жамоа ишлаши ва мустақил қарор қабул қилиш имконига эга, кўп маданиятли космосда ва турли технологик муҳитда ишлашга тайёр. Шундай қилиб, олий таълимга қўйиладиган талаблар ва мутахассиснинг шахсий хусусиятлари ўзгариб бормоқда.

Педагог олима З.К.Исмоилованинг² таъкидлашича узлуксиз таълимга бўлган эҳтиёж, ўзгарувчан вазибаларга мувофиқ узлуксиз, узлуксиз ўқитиш ва шахсий ривожланишни таъминлаш, узлуксиз малака ошириш, инновацион фаолиятга жалб қилиш билан амалга оширилади.

А.Р.Ходжабоевнинг³ фикрига кўра: инсон фаолиятининг моҳиятини ҳисобга олган ҳолда, у нафақат бир кишининг ҳаракатларини, балки жамоавий шаклдаги фаолият шароитида ҳам ўз ҳаракатларини назарда тутаяди, яъни баъзи биргаликдаги фаолиятни назарда

тутади. Бундан ташқари, ходим шахсининг етакчи сифатлари орасида компетентлик билан бир қаторда ишбилармонликни билиш, ташаббускорлик ва инновацион ўзгаришларга тайёрлик ҳам бирдек муҳим аҳамият касб этади.

М.В.Пац ва В.А.Медведев⁴ ҳақли равишда таъкидлаганидек, «замонавий дунё ривожланишининг глобал тенденциялари, уларнинг жамият ва субъект (шахс) га таъсири таълим-тарбия предметини (шахс) ва унинг зарур йўналиши нуқтаи назаридан нафақат ташқаридан, балки ичкаридан ҳам белгилайди».

Бизнинг фикримизча: олий касбий таълим жараёнига жорий этилган инновацияларнинг асосий турларини ҳисобга олиб, уларни қўйидаги параметрларга кўра тавсифлашимиз мумкин: ўзгаришлар мавзуси бўйича, ўзгаришларнинг чуқурлиги (инновациялардан кўзда тутилган ўзгаришларнинг радикалиги даражаси), янгилик даражаси, тарқатиш кўлами ва бошқалар тезкор инновацион фаолият саналади.

Асосий қисм. Таълим жараёнига инновацион ёндашувнинг асосий мақсади - шахс шаклланиши, бошқа кишиларнинг қадриятларига ҳурмат асосида ҳар қандай фаолият соҳасида одамлар билан ўзаро муносабатда бўлишни ўрганиш жараёнидир. Кун сайин глобал жараёнлар устунлик қилаётган ва бартараф этилиши керак бўлган зиддиятлар вужудга келаятган бугунги кунда умуминсоний анъаналар ва замонавийлик рақобат қилиши ва имкониятлар тенглиги, билимларнинг чексиз кенгайиши ва чекланган инсон қобилиятлари, маънавий ва моддий эҳтиёжлар ўртасидаги зиддиятларни юзага келтирмоқда. Маданиятлар ва ижтимоий буюртмалар барча хилма-хиллиги билан, жаҳон ҳамжамияти турли зиддиятли ҳолатларни юзага келтирмоқда. Шунинг учун ҳам ҳамкорликда ўқитиш XXI аср муаммоларини ҳал этишдаги имкониятлар-

¹ Муслимов Н.А., Рахимов З.Т., Хўжаев А.А., Явкочдиева Д.Э. Келдиёрова М.Ф. Тарбиявий ишлар методикаси. Ўқув қўлланма. - Тошкент "Ворис" нашриёти – 2020. 263 б.

² Исмоилова З.К. Маънавий-ахлоқий тарбиянинг назарий ва экспериментал-методик асослари: Дисс. ... пед. фан. док. – Т.: 2006. – 345 б.

³ Ходжабоев А.Р., Хусанов И. Касбий таълим методологияси. - Т.: "Фан ва технология", 2007.-192 б.

⁴ Пац М.В., Медведев В.А. Инновационность субъекта образования как одна из целей модернизации высшего профессионального образования // Дискуссия, 2014. – № 5 (46). С. 148–152.

дан биридир¹. Ички олий таълимни модернизация қилиш илмий-тадқиқот ва инновация фаолиятига тайёр талабаларни шакллантириш ва ривожлантиришга қаратилган. Бу муаммони ҳал этишнинг мумкин бўлган йўлларида бири бўлажак ходимнинг инновационлигини унинг касбий муваффақияти ва рақобатбардошлигининг асоси сифатида замонавий шароитларда касбий тайёрлиги сифатининг кўрсаткичи сифатида ишлаб чиқишдир.

Биз томонимиздан ўрганилаётган янгилик ҳодисаси нуқтаи назаридан талабанинг бу қобилияти ноаниқлик ҳолатини бартараф этишга имкон беради, янги ҳодисаларни ҳаракат қилиш қобилиятини ривожлантиради. Шу муносабат билан асосан «инновация» тушунчаси билан боғлиқ бўлган стратегик тафаккур структурасини бериш ўринлидир. «Стратегик тафаккурнинг энг муҳим элементларидан бири келажак билан ишлаш қобилияти бўлиб, у энг аввало келажакни кўра билиш маҳорати ва йўналиш ҳиси билан боғлиқдир..., ноаниқлик шароитида ривожланиш сценарийларини шакллантириш ва қарорлар қабул қилиш кўникмаларига эга бўлади»². Ушбу таклиф инновацияларнинг жуда муҳим элементини ноаниқлик шароитида ишлаш қобилиятини таъкидлайди.

Чунки ўқитувчи таълим ва тарбия жараёнининг етакчиси, ташкилотчиси бўлиб, унинг инновацион маданияти, ташаббускорлиги, ижодий фаоллиги, креатив фикрлаши, инноваторликка бўлган интилиши таълим тизимини ривожлантиришнинг асосий омилларидан бири ҳисобланади. «Инновация» сўзи латин тилидаги «inovatis» (in - ичига, novus – янги, янгилик) сўзидан олинган бўлиб, таржима қилганда «янгилик киритиш, ижодий ўзгариш, янгилик» деган маъноларни англатади³.

¹ Олейникова О.Н., Муравьева А.А., Аксенова Н.М. Современное состояние и международные тенденции развития профессионального образования. – М.: Логос, 2014. – 160 с.

² Муслимов Н.А., Рахимов З.Т., Хўжаев А.А., Қодиров Ҳ.Ш. Таълим технологиялари. Дарслик. – Тошкент: «Ворис» нашриёти – 2019. 568 б.

³ Ўзбекистон миллий энциклопедияси. Зебунисо-Кониғил / 4-том. Бош таҳрир ҳайъати аъзолари: М.Аминов ва б. – Т.: «Ўзбекистон миллий энциклопедияси» Давлат илмий нашриёти, 2002. – 169-бет.

Бугунги кунда аксарият олий ўқув юртлари инновацион фаолиятни у ёки бу шаклда муваффақиятли амалга оширмақдалар: асосий ўқув дастурлари ишлаб чиқилмоқда ва амалга оширилмоқда, тажриба ишлари олиб борилмоқда, янги таълим технологиялари ўзлаштирилмоқда⁴.

Ҳамдўстлик мамлакатлари олимларидан В.А.Сластенин инновацияларни янгилик киритиш, оммалаштириш ва кенг миқёсда қўллашга қаратилган мақсадга мос равишда амалга ошириш жараёни тизими деб ҳисоблайди⁵. Муаллифнинг фикрича ҳар қанақа инновациялар янги воситалар билан бирга ижтимоий субъектларнинг эҳтиёжини қондириш ва хоҳишларини бажариш мақсади кўзланади. Мазмун жиҳатидан, инновацион илмий-ижодий изланишлар, тажриба-синов ишлари олиб бориш, ишланмалар яратиш, фан-техника соҳаси янгиликлари ва натижаларидан фойдаланиш асосида янги такомиллаштирилган ижодий маҳсулотни яратиш тушунилади.

Бу ўзгаришлар касб-ҳунар таълими тизимини сезиларли даражада қайта ташкил этишни талаб қилади, шунингдек, олий таълимга янги талаблар қўяди. Шу билан бирга, шахсийлаштирилган таълимга, ўқув фаолияти, иш ва шахсий ривожланиш соҳасини бир-бирига боғлайдиган индивидуал таълим турларига эҳтиёж ортиб бормоқда.

Бизнинг фикримизча, эндиликда инновацион жараёнлар таълим ва тарбиянинг энг муҳим ҳаракатлантирувчи кучи сифатида ўқитувчиларни касбий тайёрлаш биринчи ўринга чиқади. «Замонавий таълимнинг асосий мақсади-шахс, жамият ва давлатнинг ҳозирги ва келажакдаги эҳтиёжларини қондириш, ўз мамлакатини фуқаросининг жамиятда ижтимоий мослаша оладиган, иш бошлаш, ўз-ўзини тарбиялаш ва ўз-ўзини яхшилашга қодир бўлган яхши ривожланган шахсини тайёрлашдир. Ўз фаолияти натижаларини башорат қилувчи ва таълим-тарбия жараёнини моделлаштирувчи эркин фикрловчи ўқитувчи қўйилган мақсадларга эри-

⁴ Олимов Қ.Т. Махсус фанлардан ўқув адабиётларнинг янги авлодини яратишнинг назарий-услубий асослари: Дис. ... пед.фан.докт. – Т.: 2005. – 286 б.

⁵ Сластенин В.А. Педагогика / В.А. Сластенин, Л.С. Подымова. - М.: Юрайт, 2012. – 336 с.

1-расм. Инновацион жараёнлар босқичлари.

шишнинг гаровидир. Шу сабабли инсонни замонавий, жадал ўзгарувчан дунёда тарбиялай оладиган педагогнинг малакали, ижодий фикрлайдиган, рақобатбардош шахсига бўлган талаб кескин ошди» (1-расм¹).

Асосий таҳлил ва натижалар. Инновациялар ўзгариш кўлами билан ҳам ажралиб туради. Инновациялар кўлами таълим тизимининг трансформация билан қамраб олинган қисмлари сони ҳамда уни амалга оширишда педагог ходимлар аъзоларининг жалб этилганлик даражаси билан белгиланади. Инновациялар қайси соҳада бўлмасин илмий-амалий жиҳатдан асосланган ва қайси соҳада бўлишидан қатъий назар аниқ мақсадга қаратилган ҳамда амалий татбиқ этишга

¹ Муаллиф тадқиқотлари асосида тузилган.

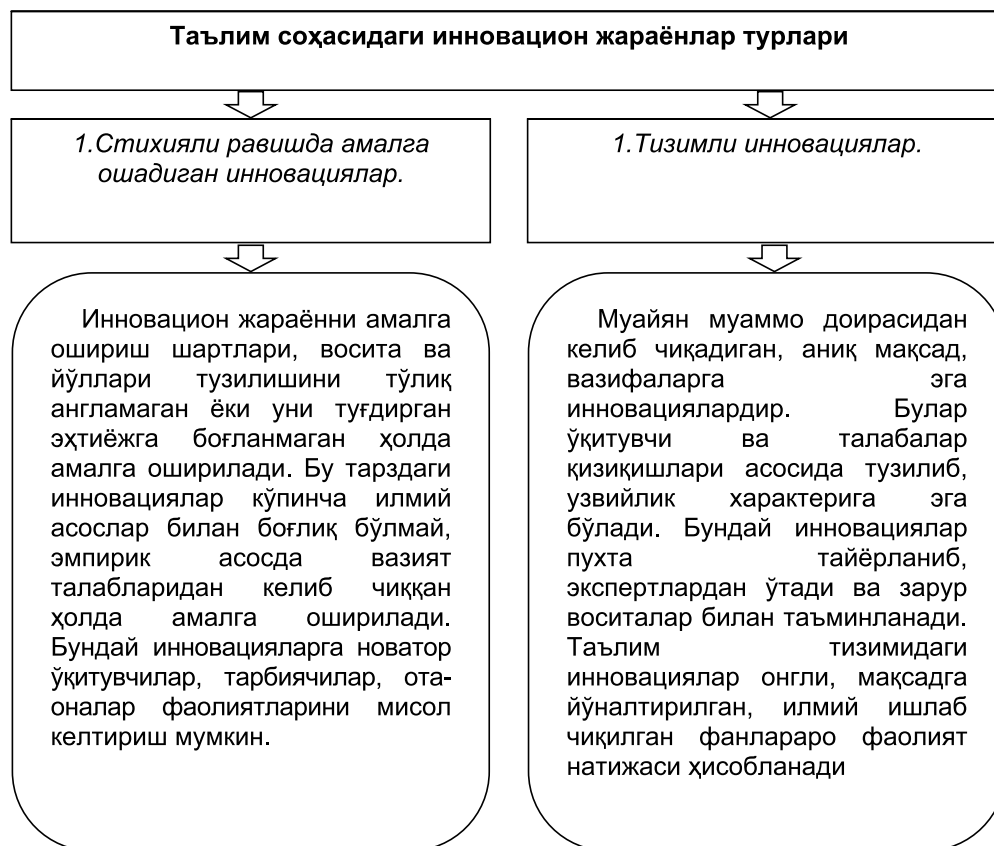
йўналтирилган юқори самарадорликка эга янги бўлиши ҳисобланади (2-расм²).

Психологик-педагогик инновацияларни тадқиқ этишда инновацион фаолият самарадорлигининг ижтимоий-педагогик ва психологик омилларини ўрганишга катта эътибор берилади. Инновацион таълим жараёни субъектларининг ўзаро таъсир хусусиятлари ҳисобланади³. Шундай қилиб, В.Г.Александрова педагогик инновациянинг белгиларини аниқлайди: «чуқурлик, муаммо ва танқидий фикрлаш; очиқлик, мулоқотга тайёрлик, бировнинг нуқтаи назарига

² Муаллиф тадқиқотлари асосида тузилган.

³ Муслимов Н.А., Рахимов З.Т., Хўжаев А.А., Юсупов Б.Э. Таълим технологиялари. Ўқув қўлланма. – Тошкент: "Ворис" нашриёти – 2020. 192 б.

2-расм. Таълим соҳасидаги инновацион жараёнлар турлари.

бағрикенглик, бошқа шахсга сезгирлик; муаммони ҳал қилишга муқобил ёндашувларни топишда мослашувчанлик; алоқа стратегияларидаги ўзгарувчанлик ва пластиклик; фаолиятга шахсий жалб қилиш, ечимни танлаш масъулиятини ўз зиммасига олиш”¹.

Олий таълим муассасаларида касб таълими йўналишлари таълим жараёнига инновацион ёндашувлар таркибий компонентлари ҳисобланган ўзига хос бўлган қуйидаги ёндашувлар қўлланилади (3-расм²).

Ҳар бир бўлажак мутахассис таълим тизимини ислоҳ қилишнинг зарурлигини тушуниб етиши ва унинг амалиётда таълим муассасалари инновацион жараёнларига қўшилишдаги аҳамиятини англаб етиши ҳамда яратиш имкони мавжуд бўлган инновацион майдонда

ўзини кўриш ва энг муҳими, янгиликларни ўзлаштиришдан иборат³.

Шу муносабат билан бўлажак мутахассиснинг инновацион хусусиятлари бугунги кунда талабга эга бўлиб, улар орасида инновациялар-ривожланишининг тизим шакллантирувчи омилдир.

Новаторларнинг шахсий хусусиятлари нисбатан янги илмий йўналиш доирасида кўриб чиқилиб, «психологик-педагогик инновация»⁴ деб аталади.

Юқоридагиларга асосланиб, шахснинг инноваторлиги икки компонентнинг мавжудлигини – янги оригинал маҳсулотлар (ғоялар ва технологиялар) ни қабул қилиш ва уларни тушуниш, қайта ишлаш, мукамалликка олиб келиш ва кейинчалик уларни амалга ошириш қобилиятини назарда тутлади. Иннова-

¹ Александрова В.Г. Инновационные идеи педагогики сотрудничества в современном образовательном процессе: учебное пособие / В.Г. Александрова, Е.А. Недрогайлова. – М., 2011. – 92 с.

² Муаллиф тадқиқотлари асосида тузилган.

³ Рахимов З.Т. Таълим жараёнида талабалар ўқув-билиш компетентлигини ривожлантириш. // “Замонавий таълим” илмий-амалий оммабоп журнали, 2020 йил, 3-сон, 3-10-б.

⁴ Подымова Л.С. Психолого-педагогическая инноватика: личностный аспект. – М.: Прометей, 2012. –210 с.

3-расм. Инновацион ёндашувлар таркибий компонентлари.

циялар шахсий сифат сифатида интеллектуал мослашувчанлик, ижодкорлик, янги мурожаат қилиш истагининг passiонарлиги билан боғлиқ.

Инсон фаолиятида шахсий янгиликларнинг пайдо бўлиши ва акс эттирилишининг ўзига хос хусусиятлари асосан жамиятдаги инсон хулқ-атворининг ўзига хос хусусиятларини белгилайди. С.Р.Яголковский асосий параметрларга таъсир қилувчи қуйидаги шахсий омилларни аниқлайди: стимуляция зарурати, янгилик истаги, зиддиятларга муносабат, янги нарсаларга. Бундан ташқари, олим таваккалчиликка мойиллик, ахборотни ижодий яратиш, идрок этиш ва қайта кўриб чиқиш қобилияти, фикр жараёнининг холислиги ва холислиги, тўпланган тажрибани қабул

қилишга тайёрлиги, ноаниқликка бардошлилиги, инновацион хатти-ҳаракатларга тайёрлигини қайд этади¹.

Инновация тузилиши ҳақида олимлар тадқиқот умумлаштириш, биз унинг таркибий қисмлари ҳақида Л.С.Подымова ва М.М.Карикина фикрига таяниб:

1) мотивацион, инновацион фаолият, ўз-ўзини ривожлантириш, қийинчиликларни бартараф этиш зарурлигини билдирди; педагогик инновацияларга ижобий муносабат, муваффақиятга йўналтириш, педагогик фаолиятда ижобий натижага эришиш;

¹ Яголковский С.Р. Психология инноваций: подходы, методы, процессы: монография / С.Р. Яголковский. - М.: 2011.- 272 с.

2) билим компоненти, ижодда намоён, янги ғояни баҳолаш ва келажакда хавфга тайёр бўлиш йўллари кўриш;

3) янги тажрибаларга бағрикенглик орқали намоён бўладиган хулқ-атвор компоненти, қобилиятсиз қўрқмасдан ахборот етишмаслиги билан бегона муҳитда ҳаракат қилиш қобилияти, янгиликларни таҳдид сифатида эмас, балки янги имкониятлар сифатида кўриш, шу билан қатъият, етакчилик фазилатларини ривожлантириш, мураккаброқ педагогик вазифаларни ҳал қила олиш, янги ғояларни жорий этиш тезлиги ва уларни амалга оширишга тайёрлигини таъминлаш¹.

Хулоса. Юқоридагиларни умумлаштирган ҳолда қуйидагича фикрга келиш мумкинки, олий таълимда педагогик тамойил сифатида инновациялар касбий тайёргарликка янгилик киритиш, таълимнинг инвариант компонентларининг оптимал ҳажмини ажратиш, талабаларнинг ноаниқ келажакка тайёргарлигини шакллантириш, янги компетенцияларни ишлаб чиқиш ва ривожлантиришга йўналтирилганлиги билан характерланади.

Таълим жараёнида қўлланилаётган инновациялар ўқитувчидан ҳар бир талабага инновацион ёндашувни жорий этиш, унинг эҳтиёжларини ҳисобга олиш ва талабаларнинг ўз-ўзини бошқариш кўникмаларини, ахборот билан ишлаш қобилиятини шакллантириш,

шу орқали талабанинг кучли томонларини ривожлантириш имконини беради.

Юқорида санаб ўтилган инновацияларнинг таркибий қисмлари ўзаро боғлиқ бўлиб, улар таълим предметининг шахсий хусусиятларининг яхлитлиги ва интеграциясини белгилайди.

Шундай қилиб, олий таълимни модернизация қилиш мақсади сифатида талабаларнинг инноваторлиги қуйидаги жиҳатларни ҳисобга олиш билан боғлиқ: педагогик тамойил, инсоннинг шахсий хусусиятлари, ўқув жараёнининг хусусиятлари ва унинг ижтимоий аҳамиятга эга натижаси ҳисобланади.

Таклифлар.

– таълим жараёнини инновацион ёндашувга асосланган ҳолда ташкил этиш;

– ўқув машғулотларида талабаларнинг жонли жўшқин ҳаракатларини юзага келтирадиган, мунозарага чорлайдиган ўқув топшириқларини шакллантириш;

– инновацион ёндашувга асосланган ишланмалар технологик хариталар тузиш, ўқув машғулотларининг услубий таъминотини ҳам шунга мос тайёрлашга ҳаракат қилиш;

– олий таълимнинг кредит-модуль тизимига ўтиш шароитида касб таълими йўналишларида талабалар мустақил билим олиш фаолиятини ижодий фаоллаштириш имкониятларини яратиш.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Александрова В.Г. Инновационные идеи педагогики сотрудничества в современном образовательном процессе: учебное пособие / В.Г. Александрова Е.А. Недрогайлова. – М., 2011. – 92 с.

2. Исмаилова З.К. Маънавий-ахлоқий тарбиянинг назарий ва экспериментал-методик асослари: Дисс. ... пед. фан. докт. – Т.: 2006. – 345 б.

3. Муслимов Н.А., Рахимов З.Т., Хўжаев А.А., Қодиров Ҳ.Ш. Таълим технологиялари. Дарслик. Тошкент "Ворис" нашриёти – 2019. 568 б.

4. Муслимов Н.А., Рахимов З.Т., Хўжаев А.А., Явкочдиева Д.Э. Келдиёрова М.Ғ. Тарбиявий ишлар методикаси. Ўқув қўлланма. Тошкент "Ворис" нашриёти – 2020. 263 б.

5. Муслимов Н.А., Рахимов З.Т., Хўжаев А.А., Юсупов Б.Э. Таълим технологиялари. Ўқув қўлланма. Тошкент "Ворис" нашриёти – 2020. 192 б.

6. Олимов Қ.Т. Махсус фанлардан ўқув адабиётларнинг янги авлодини яратишнинг назарий-услубий асослари: Дисс. ... пед. фан. докт. – Т.: 2005. – 286 б.

¹ Подымова Л.С., Карикина М.М. Психолого-педагогическое сопровождение развития инновационности педагога. // Научный результат. Серия Педагогика и психология образования. – 2018. Т.4. – № 2. – С.42-50.

7. Олейникова О.Н., Муравьева А.А., Аксенова Н.М. Современное состояние и международные тенденции развития профессионального образования. – М.: Логос, 2014. – 160 с.
8. Пац М.В., Медведев В.А. Инновационность субъекта образования как одна из целей модернизации высшего профессионального образования //Дискуссия, 2014. – № 5 (46). С . 148–152.
9. Подымова Л.С. Психолого-педагогическая инноватика: личностный аспект. – М.: Прометей, 2012. –210 с.
10. Подымова Л.С. Карикина М.М. Психолого-педагогическое сопровождение развития инновационности педагога//Научный результат. Серия Педагогика и психология образования.– 2018. Т.4. –№ 2. – С.42-50.
11. Рахимов З.Т. Таълим жараёнида талабалар ўқув-билиш компетентлигини ривожлантириш. “Замонавий таълим” журнали 2020 йил № 3-сон, 3-10-б.
12. Рахимов З.Т. Таълимнинг мобиллашуви шароитида масофавий ўқитиш технологиясининг узлуксиз ривожланиши. “Замонавий таълим” журнали 2018 йил № 11-сон, Б.14-20.
13. Рахимов З.Т. Талабаларнинг таълим жараёнидаги компетентлигини ривожлантиришда муаммоли таълим технологиясидан фойдаланиш зарурияти. “Замонавий таълим” журнали 2019 йил № 1-сон, Б. 32-39.
14. Рахимов З.Т. Педагогик компетентлик таълим жараёни ривожланишининг муҳим омили сифатида. “Замонавий таълим” журнали 2019 йил № 7-сон 3-8-б.
15. Рахимов З.Т. Таълим жараёни самарадорлигини таъминлашда педагогик креативлик ва унинг зарурияти. “Замонавий таълим” журнали 2019 йил № 8-сон. 3-9-б.
16. Рахимов З.Т. Масофавий талим талабалар ўқув-билиш компетентлигини ривожлантиришнинг зарур омили сифатида // Замонавий таълим. Илмий-амалий оммабоп журнал. – Тошкент, 2021. – № 9 (106). – 3-11 б.
17. Слостенин В.А. Педагогика / В.А. Слостенин, Л.С. Подымова. М.: Юрайт, 2012. – 336 с.
18. Ўзбекистон миллий энциклопедияси. Зебунисо-Конирил / 4-том. Бош тахрир ҳайъати аъзолари: М.Аминов ва б. – Т.: “Ўзбекистон миллий энциклопедияси” Давлат илмий нашриёти, 2002. – 169-бет.
19. Ходжабоев А.Р., Хусанов И. Касбий таълим методологияси. - Т.: “Фан ва технология”, 2007.-192 б.
20. Яголковский С.Р. Психология инноваций: подходы, методы, процессы: монография / С.Р. Яголковский. - М.: 2011.– 272 с.